

УДК 632.72

Стефківський В. М.¹, Стефківська Ю. Л.^{2*}, Завальнюк О. І.²

¹Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, вул. Б. Грінченка, 1, м. Київ, 01001, Україна

²Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна, *e-mail: stefkivskaya@ukr.net

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ БАГАТОЇДНИХ ШКІДНИКІВ В АГРОКЛІМАТИЧНИХ ЗОНАХ УКРАЇНИ ТА ПРОГНОЗ ЇХ РОЗВИТКУ У 2018 РОЦІ

В Україні найбільш поширеними упродовж кількох десятиліть залишаються підгризаючі та листогризучі совки, саранові, пластинчастовусі. Їх розповсюдження залежить від погодних умов (особливо зволоження), технології вирощування сільськогосподарських рослин, своєчасних захисних заходів: превентивних та оперативних.

Травневі (*Melolontha melolontha*, *Melolontha hippocastani*) та **червневі хрущі** (*Amphimallon solstitlahs*) і їх личинки шкодили осередково, переважно на Поліссі та у Лісостепу, за помірної чисельності. Літ імаго навесні 2017 р. стримувався прохолодною з приморозками погодою. У період масового льоту жуків налічувалось в середньому 1-17, макс. 20-50 екз. на дерево (Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська та Чернігівська обл.), у Вінницькій області до 105 екз. на дерево. Більш інтенсивний літ спостерігався на Волинській та у Хмельницькій областях, де в середньому обліковували 23-82, максимум 147-23 екз. на дерево.

Осінніми та зимовими 2018 р. розкопками виявлені личинки шкідника на 52 % обстежених площ, що на 7 % більше ніж у минулому році. Середня щільність личинок залишилась на торішньому рівні – 1,05 екз. на м². Характер розподілу осередків високої щільності зимового запасу хрущів по регіонах не змінився. У Лісостепу та Поліссі щільність шкідника складала переважно 0,7-0,9 екз. на м². Найвища щільність личинок хрущів реєструвалась у Сумській, Хмельницькій, Тернопільській, Чернівецькій (1,2-1,4 екз. на м²), Київській, Волинській і Житомирській (до 2 екз. на м²) областях. У Степу щільність зимуючих личинок складала 0,3-0,8 екз. на м², у Херсонській області була дещо більшою – 0,9.

Зимовий запас травневого та червневого хрущів достатньо великий і, за сприятливих умов перезимівлі, створює загрозу високої осередкової шкідливості личинок і жуків у багаторічних плодових і лісових насадженнях, просапних культурах, на присадибних ділянках, особливо на межі з лісами і лісосмугами, насамперед у зонах Лісостепу та Полісся.

Підгризаючі совки (озима *Scotia segetum* Schiff та оклична *S. exclamationis*) поширені і залишаються небезпечними шкідниками сільськогосподарських культур в Україні повсюдно. Лускокрилі ко-

махи відносяться до одних з найбільш шкочочинних видів, які пошкоджують понад 50 видів рослин. Найбільше шкодять бурякам, соняшнику, кукурудзі, озимим зерновим та ріпаку. Так, одна гусениця озимої совки за добу знищує 10–15 молодих рослин буряків. В минулому сезоні домінували озима та оклична совки, спостерігалось поширення **совки іпсилон** (*Scotia ipsilon*) у Волинській області, **дикої південної** (*Euxoa conspiciua* Hb.) у степових областях. У період вегетації чисельність і шкідливість підгризаючих совок порівнянї з 2016 р. трох зменшились.

У період вегетації 2018 р. слід очікувати повсюдного розповсюдження підгризаючих совок. За сприятливих умов для їх розвитку та розмноження (тепла, помірно волога погода), зважаючи на достатньо значний зимуючий запас в агроценозах, шкідники спроможні утворити осередки підвищеної чисельності і шкочочинності у посівах озимих, а також просапних та овочевих культур у більшості лісостепових, степових, подекуди поліських областей, що потребує планування своєчасного проведення захисних заходів.

Листогризучі совки розвивалися осередково, дуже залежали від вологості повітря, опадів. Гідротермічні умови 2017 р. обумовили помірний розвиток листогризучих совок у двох генераціях, в південному регіоні подекуди мали три покоління. В агроценозах України в період вегетації домінували бавовникова совка (*Helicoverpa armigera* Hb.), совка-гама (*Autographa gamma* L.), капустия (*Autographa gamma* L.) за чисельності 0,1–2 екз./м². Менш поширеними були такі совки: люцернова (*Heliothis virescens* L.), карадринна (*Spodoptera exigua*) та С-чорне (*Xestia c-nigrum* L.), подекуди мали розвиток городня (*Lacania oleoracea* L.), конюшинова (*Euclidia glyphica* L.), звичайна зернова (*Artemia sordens*).

Максимальна чисельність вищезгаданих фітофагів обліковувалась на кукурудзі, соняшнику, цукровому буряку, інших культурах і складала 3–6 екз. на м².

Чисельність бавовникової совки у Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській областях була 3 екз. на м²; совки-гамма у Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Сумській та Чернівецькій областях, капустиної совки – скрізь (максимальна у Запорізькій, Кіровоградській та Тернопільській обл.), люцернової на сої та багаторічних травах у Запорізькій та Миколаївській областях.

У 2018 р. за теплої, помірно вологої погоди, наявності нектароносів в період льоту метеликів) у всіх регіонах України листогризучі совки будуть завдавати значної шкоди сільськогосподарським культурам. У зоні Степу залишається загроза утворення осередків з підвищеною чисельністю і шкідливістю листогризучих совок, особливо бавовникової, совки-гамма та капустиної.

Саранові. Шкідливість саранових зумовлена надзвичайно високою інтенсивністю живлення, здатністю до масового розмноження та пельютам деяких видів на великі відстані.

Прохолодна погода навесні та на початку літа стримувала виплодження і розвиток личинок саранових. Періодичні зливи з затопленням місць резервації обмежувала їх чисельність, внаслідок чого у 2017 р. в усіх регіонах реєструвалась невисока середня чисельність цих шкідників – 1,2 екз. на м². У період вегетації заселеність шкідником площ сільськогосподарських угідь була дуже невеликою – 2%. Найбільш заселеними залишаються області зони Степу – Луганська, Запорізька, Дніпропетровська. Середня чисельність саранових коливалась у межах 0,1–1,6, крім Запорізької області (до 3 екз. на м²). У серпні 5–8 екз. на м² шкідників нараховувалось в локальних осередках на багаторічних травах і неугіддях Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Харківської областей, подекуди до 15 екз. на м².

Останнім часом урожайність основних сільськогосподарських культур у світі зросла на 25–40 %, але вона не задовільняє попит на продовольство. Наша держава розширює ринки збуту зерна і продуктів його переробки, тому питання збереження врожаю стає ще актуальнішим. В Україні щорічний недобір урожаю через шкідливі організми становить у середньому 13 %, а за спалахів розвитку шкідників може бути в рази більшим. За даними Інституту захисту рослин НААН в Україні потенційні втрати врожаю від комплексу шкідливих організмів становлять для основних сільськогосподарських культур: пшениці озимої – 37 %, кукурудзи – 29, буряку цукрового – 28, соняшнику – 24, ріпаку – 25 %. Найбільшу частку втрат спричиняють багатодні шкідники як у вогнищах розвитку, так і за фонового рівня заселення. Тому постійний моніторинг, особливо поліфагів є необхідною частиною контролю стану агроценозу в усіх агрокліматичних зонах, кожній області, районі.

УДК 633.111:632.952

Судденко В. Ю., Лісковський С. Ф.

Миронівський інститут пшениці імені В. М. Ремесла НААН, вул. Центральна, 1, с. Центральне, Миронівський р-н, Київська обл., 08853, Україна, e-mail: suddenkovlad@gmail.com

УРОЖАЙНІСТЬ ТА ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ЯРОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ ФУНГЦИДІВ

Селекціонерами Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла, Інституту рослинництва імені В. Я. Юр'єва, ННЦ «Інститут землеробства НААН» створено високоврожайні сорти пшениці м'якої ярої: